

IDUHeS, 2024; 7(1): 101-108
Doi: 10.52538/iduhes.1459547

Araştırma Makalesi – Research Paper

TÜRKİYE’DE YAPILAN LENFÖDEM KONULU TEZLERİN BİBLİYOMETRİK ANALİZİ

BIBLIOMETRIC ANALYSIS OF THESES ON LYMPHEDEMA CONDUCTED IN TURKEY

Cansu ŞAHBAZ PİRİNÇÇİ ¹, Emine CİHAN ²

Özet

Analizimizin amacı Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı (YÖK) Tez Merkezi’nde lenfödem alanında yapılan tezlerin içeriğinin tanımlayıcı analizini yapmaktır. YÖK Tez Merkezi web sitesinde “lenfödem” arama kelimesi ile elde edilen tezler kantitatif olarak incelendi. Bu bibliyometrik analizde YÖK Tez Merkezi’nde “lenfödem” araştırma kelimesi ile toplam 96 teze ulaşıldı. Bu tezlerin 2’si İngilizce dilinde 94 tanesi ise Türkçe dilinde yayınlanmış idi. Tezlerin 19’u (%19,79) doktora tezi, 36’sı (%37,5) tıpta uzmanlık tezi, 41’i (%42,71) ise yüksek lisans tezi. 51 tezde (%53,17) lenfödem hastalarına müdahale yapılmış iken, 37 (%38,5) tezde değerlendirme, 8 (%8,33) tezde ise geçerlik güvenilirlik değerlendirilmiş idi. Sonuç olarak dünyada önemi vurgulanan bir patoloji olan lenfödemi araştırmacılarımızın yaptıkları tezler ile mercek altına aldığı görülmektedir. Bu konuya verilen önem yıl bazında giderek artmaktadır. Farklı alanlardaki profesyonelleri her açıdan lenfödemi incelemektedirler.

Anahtar Kelimeler: Bibliyometrik Analiz, Tez, Lenfödem.

Abstract

The aim of our analysis is to conduct a descriptive analysis of the theses on lymphedema available in the Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı (YÖK) Thesis Center. Theses obtained by searching the term "lymphedema" on the YÖK Thesis Center website were quantitatively analyzed. In this bibliometric analysis, a total of 96 theses were found on the YÖK Thesis Center with the research term "lymphedema". Two of these theses were in English, while 94 were published in Turkish. 19 of theses (19.79%) were doctoral theses, 36 (37.5%) were medical specialization theses, and 41 (42.71%) were master's theses. Intervention was performed on lymphedema patients in 51 theses (53.17%), evaluation was conducted in 37 (38.5%) theses, and validity and reliability were evaluated in 8 (8.33%) theses. In conclusion, it is observed that researchers are scrutinizing lymphedema, an internationally emphasized pathology, through their theses. The importance given to this issue is increasing year by year. Professionals from various fields are examining lymphedema comprehensively.

Keywords: Bibliometric analysis, thesis, lymphedema

Geliş Tarihi (Received Date): 26.03.2024, Kabul Tarihi (Accepted Date): 24.04.2024, Basım Tarihi (Published Date): 30.05.2024. ¹ Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Gülhane Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Fakültesi, Ankara, Türkiye, ² Selçuk Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Konya, Türkiye. **E-mail:** cansusahbaz@gmail.com **ORCID ID's:** C.Ş.P.; <https://orcid.org/0000-0002-3921-0721>, E.C.; <https://orcid.org/0000-0003-0699-3771>.

1. GİRİŞ

Lenfödem proteinden zengin sıvının intertisyel alanda toplanması sonucu karşımıza çıkan klinik bir problemdir. Konjenital nedenlere bağlı olarak gelişebileceği gibi sonradan lenfatik sistemin hasar görmesi nedeni ile de karşımıza çıkabilmektedir (Committee E, 2020, ss. 170-184). Çoğunlukla alt ya da üst ekstremitelerde görülmekle beraber baş boyun, gövde genital gibi vücudun farklı bölümlerinde de lenfödem gelişebilir (Keast ve ark., 2015, ss. 328-333). Klinikte en sık meme kanseri cerrahisi sonrası üst ekstremitesinde lenfödem gelişen hastalara rastlanmaktadır (Koca ve ark., 2020, ss. 215-224). Lenfödem gelişen kişilerde deri değişikliği, ekstremitte hacminin artışı, fonksiyonelliğin azalması, uyuşma karıncalanma gibi normal dışı semptomlar gelişebilmektedir. Bunların yanı sıra solunumun olumsuz etkilendiği, postürel değişikliklerin geliştiği, kas kuvvet/enduransında ve kişilerin yaşam kalitesinde olumsuz etkilenimin geliştiği yapılan araştırmalarda bildirilmiştir (Haddad ve ark., 2013, ss. 426-434; Angin ve ark., 2014, ss.279-284, Hsieh ve ark., 2019, ss.1-14). Uluslararası Lenfödem Birliği tarafından lenfödemin tedavisinde konservatif ve cerrahi yaklaşımları tanımlanmış iken en etkin tedavinin konservatif yaklaşımlar olduğu belirtilmiştir (Committee E., 2020, ss.3-19).

Bibliyometrik analizler belirli bir alanda yapılmış çalışmalara kuş uçuşu bakış olarak adlandırılabilir. Bu yöntem belirlenen alanda yayınlanmış literatürün nicel olarak analiz edilmesidir (Daneshvar ve ark., 2016, ss. 537-540, Lindahl ve ark., 2015, ss. 71-94). Belirlenmiş bir konu hakkında yazılmış kitap, tez, araştırma makalesi gibi farklı yayın organları bibliyometrik olarak analiz edilebilir. Bu analizlerde belirlenen konu hakkında değinilen başlıklar, ihmal edilen ya da daha az araştırılan konular belirlenerek gelecek çalışmalar için zemin hazırlanmış olmaktadır. Web of Science, Dergipark, Ulakbim, Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı (YÖK) Tez Merkezi, PubMed gibi farklı veri tabanları bibliyometrik analizde kaynak araştırılan veri tabanları arasında yer almaktadır (Ercan, 2020, ss. 21-27, Shariff ve ark., 2013). Bizim bu çalışmadaki amacımız YÖK Tez Merkezi'nde lenfödem alanında yapılan tezlerin içeriğinin tanımlayıcı analizini yapmaktır. Ayrıca bu analiz ile gelecek yıllarda lenfödem alanında yapılması planlanan araştırmalar için yol gösterici bir kaynak olması amaçlanmıştır.

2. YÖNTEM

Bu çalışmada herhangi bir insan üzerinde araştırma yapılmamaktadır. Çalışma da YÖK Tez Merkezinde lenfödem alanının da yapılan tezler istatistiki olarak incelendiği için çalışmanın dizaynı gereği etik kurul onayı gerektirmemektedir.

Çalışma 2024 yılı mart ayında gerçekleştirildi. YÖK Tez Merkezi web sitesinde (<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>) yer alan tez adı arama bölümüne "lenfödem" kelimesi yazılarak bu tarihe kadar bu anahtar kelime ile yapılan tezler tespit edildi. Ulaşılan tezlerin yayın dili (Türkçe, İngilizce), tez niteliği (yüksek lisans, doktora, tıpta uzmanlık), tezin yürütüldüğü anabilim dalı, yayınlandığı yıl, tez yazarının bağlı olduğu üniversite, tez yazarının cinsiyeti (kadın, erkek), tez erişimi (erişim yok, erişim var), tezde değerlendirilen olgu (hayvan,

insan), tezin uygulandığı cinsiyet (kadın, erkek, belirtilmemiş, hayvan), teze katılan olguların lenfödem gelişen ekstremitesi (alt ekstremitte, üst ekstremitte, baş boyun) tezin araştırma tipi (müdahale, geçerlik güvenirlik, değerlendirme), sayfa sayısı kaydedildi.

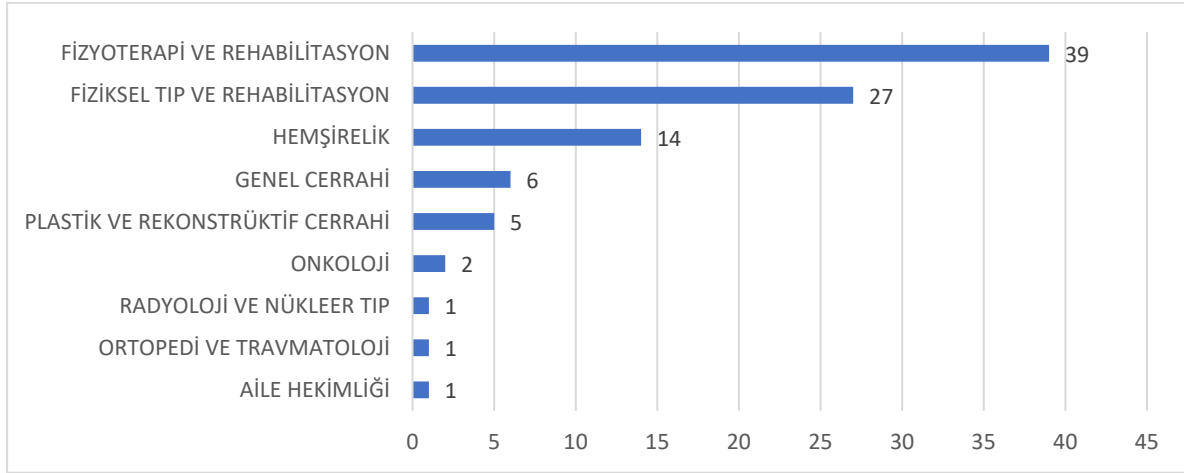
2.1. İstatiksel Analiz

Değerlendirilen parametrelerin gösterimi sıklık ve yüzde ile ifade edilmiştir.

3. BULGULAR

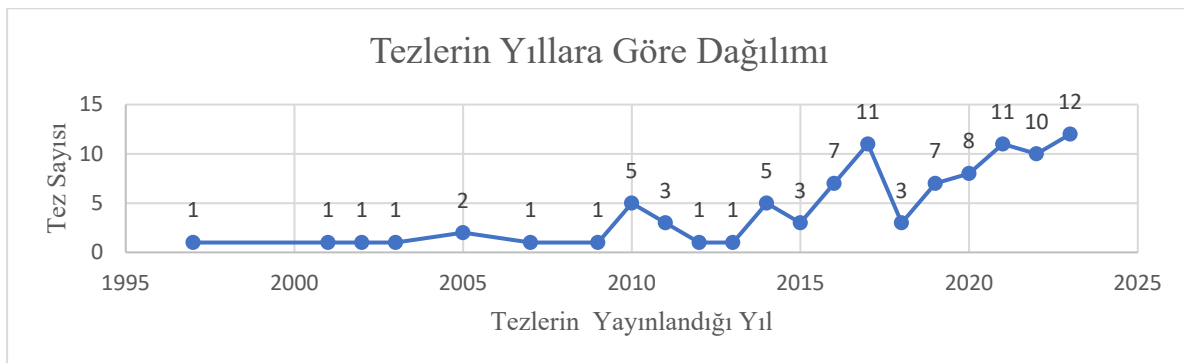
Bu bibliyometrik analizde YÖK Tez Merkezi'nde "lenfödem" araştırma kelimesi ile toplam 96 teze ulaşıldı. Bu tezlerin 2'si İngilizce dilinde 94 tanesi ise Türkçe dilinde yayınlanmış idi. 19 tanesi (%19,79) doktora tezi, 36 tanesi (%37,5) tıpta uzmanlık tezi, 41 tanesi (%42,71) ise yüksek lisans teziydi. En çok tez yapan anabilim dalı fizyoterapi ve rehabilitasyon (39) anabilim dalı iken en az ortopedi ve travmatoloji (n=1), radyoloji ve nükleer tıp (n=1), aile hekimliği (n=1) anabilim dalıdır. (Şekil 1).

Şekil 1: Anabilim Dallarına göre yapılan tez sayıları

Lenfödem ile ilgili ilk tez 1997 (n=1) yılında yapılmış iken, en çok tez ise 2023 yılında (n=12) yapılmış idi. 1990-1999 yılları arasında 1 tane, 2000-2009 yılları arasında 7 tane, 2010-2019 yılları arasında 46 tane, 2020-2023 yılları arasında 42 tane tez yapılmış idi (Şekil 2).

Şekil 2: Tezlerin yıllara göre dağılımı

İlk tez 1997 yılında, İstanbul Üniversitesinde tıpta uzmanlık alanında ve genel cerrahi anabilim dalında gerçekleştirildi. Toplam 39 üniversite de lenfödem alanında tez yapılmış idi. 10'un üzerinde tez yapan üniversiteler Dokuz Eylül Üniversitesi (n=15), Hacettepe Üniversitesi (n=13), İstanbul Üniversitesi (n=10)'nde idi. En düşük 46 sayfa en yüksek ise 242 sayfa tez yazılmış iken tezlerin ortalama sayfa sayısı 102,45 olarak hesaplandı.

Tablo 1: Makalelerin üniversiteye göre dağılımları

Üniversite Adı	n	%
Dokuz Eylül Üniversitesi	15	15,63
Hacettepe Üniversitesi	13	13,54
İstanbul Üniversitesi	10	10,42
Sağlık Bilimleri Üniversitesi	6	6,25
Gazi Üniversitesi	4	4,17
Marmara Üniversitesi	4	4,17
Abant İzzet Baysal Üniversitesi	3	3,13
Atatürk Üniversitesi	3	3,13
Diğer	38	39,58

n: tez sayısı, %: yüzde

Tezleri yazan 76 (%79,17) yazar kadın iken 20'si (%20,83) ise erkek cinsiyette idi. Dört (4) (%4,17) teze erişim yok iken, 92 teze (%95,83) erişim sağlanmakta idi. Erişim sağlanılamayan tezlerin 1'i 90'lı yıllarda 3 tanesi ise 2000 yılında yayınlanan tezler idi. İnsanlar üzerinde yapılan tezlerin sayısı 90 (%93,75) iken, hayvanlar üzerinde 6 tez (%6,25) mevcut idi. 5 tezde (%5,21) değerlendirilen cinsiyet sayısı belirtilmemiş iken; 70 (%72,92) tanesinde kadın cinsiyet, 15 tanesinde (%15,63) ise hem kadın hem de erkek cinsiyet değerlendirilmiş idi. Üst ekstremitesinde lenfödemi olan ve kadınlar üzerinde yapılan tez sayısı 64 olarak saptandı. Tezler üst ekstremitte lenfödem üzerine yazılan 76 tezden (%79,17) oluşmakta iken; 13 tanesi alt ekstremitte (%13,54) lenfödemi üzerine; 1 tanesi ise baş ve boyun (%1,04) lenfödemi üzerine yazılmış idi. Baş boyun alanında yapılan tez 2019 yılında Gazi Üniversitesinde fizyoterapi ve rehabilitasyon anabilim dalında doktora tezi olarak yapılmış idi. 51 tezde (%53,17) lenfödem hastalarına müdahale yapılmış iken, 37 (%38,5) tezde değerlendirme, 8 (%8,33) tezde ise geçerlik güvenilirlik çalışması yapılmış idi. (Tablo 2).

Tablo 2: Ulaşılan tezlerin özellikleri

Yazarların Cinsiyeti	n	%
<i>Kadın</i>	76	79,17
<i>Erkek</i>	20	20,83
Tez Erişimi		
<i>Erişim Yok</i>	4	4,17
<i>Erişim Var</i>	92	95,83
Değerlendirilen Olgu		
<i>Hayvan</i>	6	6,25
<i>İnsan</i>	90	93,75
Cinsiyet		
<i>Kadın</i>	70	72,92
<i>Kadın Erkek</i>	15	15,63
<i>Belirtilmemiş</i>	5	5,21
<i>Hayvan</i>	6	6,25
Lenfödem Gelişen Ekstremitte		
<i>Alt Ekstremitte</i>	13	13,54

Üst Ekstremitte	76	79,17
Baş Boyun	1	1,04
Hayvan	6	6,25
Tez Araştırma Tipi		
Müdahale	51	53,17
Geçerlik Güvenirlilik	8	8,33
Değerlendirme	37	38,5

n: tez sayısı, %: yüzde

Değerlendirme tezleri en çok yüksek lisansta (n=22) tercih edilirken, doktora (n=0) hiç değerlendirme tezi yapılmamış idi. Geçerlilik çalışmaları en çok yüksek lisansta (n=5) tercih edilirken en az doktora da (n=1) tercih edilmekteydi. Tedavi ise en çok tıpta uzmanlık (n=19) alanında yapılırken en az yüksek lisansta (n=14) yapılmış idi (Tablo 3).

Tablo 3: Tez türüne göre tezlerin niteliği

	Değerlendirme (n=37)		Geçerlik (n=8)		Tedavi (n=51)	
	n	%	n	%	n	%
Doktora (n=19)	0	0	1	12,5	18	35,29
Tıpta Uzmanlık (n=36)	15	40,54	2	25	19	37,25
Yüksek Lisans (n=41)	22	59,46	5	62,5	14	27,45

n: tez sayısı, %: yüzde

4. TARTIŞMA

1997-2023 yılları arasında tamamlanan lisansüstü ve uzmanlık tezlerinin büyük bir kısmı kadın araştırmacılar tarafından yapılmıştır. Çalışmaya dahil edilen hastaların büyük kısmı üst ekstremitte lenfödem tanısı alan kadın hastalardan oluşmuştur. Tezlerin niteliği genelde müdahale şeklindedir. Üst ekstremitte lenfödemi tanısı alan hastalarda yapılan tezler en sık rastlanılanlar olup baş boyun lenfödem tanısı alan hastalar lisansüstü tezlerde en az rastlanılan alandır. Tezlerde hayvan çalışmalarına da yer verilmiştir.

Lenfödem gelişmiş ve gelişmekte olan ülke ayırt etmeksizin birçok nedene bağlı olarak ortaya çıkan küresel bir patolojidir. Sekonder olarak gelişen lenfödem en yaygın türüdür. Hastaların yaşam kalitesi ve finansal istikrarını oldukça etkiler. Bu nedenle multidisipliner yaklaşımı son derece önemli hale gelmektedir (Jaszkul ve ark., 2023, ss.901-903).

Hastalığın bilinirliği ve teşhisine yönelik artış ülkemizde de takip edilmiş görülmektedir. 20. yüzyılda tek basamaklı sayılarda olan tezler yeni yüzyılla birlikte yükselen bir eğride ilerlemiştir (Çınar ve ark., 2021, ss. 87-94). Farklı uzmanlık alanındaki sağlık profesyonellerinin lenfödem üzerine eğilmesi Türk sağlık profesyonellerinin lenfödem üzerine olan ilgisinin ve çözüm odaklı düşünmesinin bir göstergesidir. Bunu tezlerde gördüğümüz yaklaşımların çeşitliliğindeki farktan anlamaktayız. Yapılan değerlendirme tezleri hastaların biyopsikososyal yönden değerlendirirken tedavi yaklaşımları ise hastalığın beraberinde getirdiği sorunları çözmek üzerine kuruludur. Ayrıca özellikle uzmanlık tezlerinde hastalığın ortaya çıkma oranlarının ve nedenlerinin takip edilmesi ve incelenmesi lenfödemün dünyada bu kadar yaygın olmasının yarattığı korkuyu azaltabilecek tedaviler açısından umut verici olabilir. Değerlendirme tezlerinin daha ziyade yüksek lisansta tercih edilmesi sistematik açıdan

lisansüstü öğrencilerin öncelikle metodolojiyi öğrenmesi üzerine kurulu olabilir. Tedavi tezlerinde ise uygulanan farklı metotların hastalığın semptomlarını hafifletmesi, durdurması veya optimum düzeyde tutması açısından önemli olduğu vurgulanabilir. Tedavi tezlerinin doktora seviyesinde tercih edilmesi uzun yıllar süren akademik birikimin uygulanmasına olanak sağlayabilir. Yapılan geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları ise hastaların birçok yönden değerlendirilmesine katkı sağlayan ölçme yöntemlerinin gelişmesine yol açar ve bu durum tedavinin seyrini değiştirebilir.

Sağlık sektörünün tarihsel olarak kadın yoğunluklu bir sektör olduğu bilinmektedir (Urhan ve Etiler, 2011, ss. 191-216). Özellikle hemşirelik gibi sağlığın temel bakım kolunu ilgilendiren mesleklerde erilleştirmeye yönelik çalışmalar mevcuttur (Gönç, 2016, ss. 96-144). Lenfödem alanında çalışan sağlık kökenli araştırmacıların da kadın cinsiyette yoğunlaşması bu durumu desteklemektedir. Lenfödem hastalarının da çok büyük oranda kadın olduğu göz önüne alınırsa bu perspektifte Türkiye’de kadın sağlıkçı tercihi buna zemin hazırlamaktadır. Kadın hastaların özellikle utanma ve rahatsızlık duyma eğilimi (Karaküçük ve Sönmez, 2022, ss.12-22) kendi cinsiyetlerinde olan sağlık profesyonelleriyle daha iyi iletişim kuracaklarını düşünüyor olmasında kaynaklı olarak kadın sağlık personeline yönelimi artırıyor olabilir.

Lenfödem çalışmalarının çoğunun fizyoterapi ve rehabilitasyon alanında yapılması, üniversitelerde yapılan çalışmaların oranını anlamakta yardımcı olabilir. Fizyoterapi bölümlerinin ve uzman öğretim üyelerinin olduğu bu üniversitelerde lisansüstü öğrencilerin (Koç ve Bayar, 2018, ss. 3-8) lenfödem alanındaki çalışmalara yönlendirilmesi olağan bir sonuçtur.

Lisansüstü ve uzmanlık tezlerinde lenfödem temasının artışta olduğu görülmektedir. Her ne kadar disiplinler çalışmalarını kendi alanlarında ve yetki düzeylerinde takip etseler de böylesine sık rastlanan bir patolojinin farklı alanlarda ortak çalışmaların olmadığı görülmektedir. YÖK disiplinler arası çalışmaların teşvik ettiği bilgisinden yola çıkılarak (Çınar ve ark., 2021, ss. 87-94))lenfödem farklı yönlerden incelenmesi gerekmektedir.

5. SONUÇ

Sonuç olarak dünyada önemi vurgulanan bir patoloji olan lenfödemi araştırmacılarımızın yaptıkları tezler ile mercek altına aldığı görülmektedir. Bu konuya verilen önem yıl bazında giderek artmaktadır. Farklı alanlardaki profesyonelleri her açıdan lenfödemi incelemektedirler. Moleküler düzeyde incelemesini deney hayvanları üzerinde yapan çalışmalar mevcuttur. Bu durum umut vadeden bir kaynak ve literatür sağlamaktadır. Lisans sonrasında bu alana yönelen araştırmacılar bu birikimlerden yararlanarak daha farklı bir bakış açısıyla hastalara yaklaşabilirler.

6. KAYNAKLAR

Angin, S., Karadibak, D., Yavuzşen, T., Demirbüken, İ. (2014). Unilateral upper extremity lymphedema deteriorates the postural stability in breast cancer survivors. *Contemporary Oncology/Współczesna Onkologia*, 18(4), 279-284.

Executive Committee. (2016). The diagnosis and treatment of peripheral lymphedema: 2016 consensus document of the International Society of Lymphology. *Lymphology*, 49(4), 170-184.

Executive Committee. (2020). The diagnosis and treatment of peripheral lymphedema: 2016 consensus document of the International Society of Lymphology. *Lymphology*, 53, 3-19.

Çınar, M. A., Turhan, B., Badat, T., Bayramlar, K., Yakut, Y. (2021). Türkiye’de fizyoterapi ve rehabilitasyon alanında yapılan doktora tezlerinin tematik ve metodolojik açıdan incelenmesi araştırma makalesi. *Türk Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Dergisi*, 32(3), 87-94.

Daneshvar, M., Kazemi, A., Paslarzadeh, M. (2016). A content analysis of theses of Hormozgan University of medical sciences in the period from 2006 To 2013. *Research Journal of Pharmaceutical, Biological and Chemical Sciences*, 7(1), 537-40.

Ercan, S. (2020). Sports Medicine Specialization Theses: Bibliometric Analysis of the Last 15 Years in Turkey. *Spor Hekimliği Dergisi/Turkish Journal of Sports Medicine*, 55(1).

Gönç, T. (2016). Kadın yoğun meslekleri erilleştirmeye yönelik stratejiler: türkiye’de erkek hemşireler örneği. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 19(1), 96-144.

Haddad, C. A. S., Saad, M., Perez, M. D. C. J., Miranda Júnior, F. (2013). Assessment of posture and joint movements of the upper limbs of patients after mastectomy and lymphadenectomy. *Einstein (Sao Paulo)*, 11, 426-434.

Hsieh, K. L., Wood, T. A., An, R., Trinh, L., Sosnoff, J. J. (2019). Gait and balance impairments in breast cancer survivors: a systematic review and meta-analysis of observational studies. *Archives of Rehabilitation Research and Clinical Translation*, 1(1-2), 100001.

Jaszkul, K. M., Farrokhi, K., Castanov, V., Minkhorst, K., Li, E. A., Sano, L., Simpson, A. (2023). Global impact of lymphedema on quality of life and society. *European Journal of Plastic Surgery*, 46(6), 901-913.

Karaküçük, S., Sönmez, M. (2022). Jinekoloji ve obstetride hastaların hekim cinsiyeti tercihleri ve etkileyen faktörler. *Sağlık ve Sosyal Refah Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 12-22.

Keast, D. H., Despatis, M., Allen, J. O., Brassard, A. (2015). Chronic oedema/lymphoedema: under-recognised and under-treated. *International wound journal*, 12(3), 328-333.

Koca, T. T., Aktaş, G., Kurtgil, M. E. (2020). Prevalence of upper extremity lymphedema and risk factors in patients with mastectomy: Single-center, observational, cross-sectional study. *Turkish journal of obstetrics and gynecology*, 17(3), 215.

Koç, M., Bayar, K. (2018). Türkiye’de Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Alanında Lisans ve Lisansüstü Eğitim Veren Yeterli Sayıda Üniversite Var Mıdır. *Sağlık ve Toplum*, 28(2), 3-8.

Lindahl, J., Stenling, A., Lindwall, M., Colliander, C. (2015). Trends and knowledge base in sport and exercise psychology research: a bibliometric review study. *International Review of Sport and Exercise Psychology*, 8(1), 71-94.

Shariff, S. Z., Bejaimal, S. A., Sontrop, J. M., Iansavichus, A. V., Haynes, R. B., Weir, M. A., Garg, A. X. (2013). Retrieving clinical evidence: a comparison of PubMed and Google Scholar for quick clinical searches. *Journal of medical Internet research*, 15(8), e2624.

Urhan, B., Etiler, N. (2011). Sağlık sektöründe kadın emeğinin toplumsal cinsiyet açısından analizi. *Çalışma ve Toplum*, 2(29), 191-216.